

I szlak Toporczyków Tęczyńskich z Morawicy na zamek Tęczyn

Opis szlaku:

- Kościół św. Bartłomieja w Morawicy
- Dolina rzeki Brzaskwini
- Wierchowina pomiędzy Brzaskwinią a przysiółkiem Kamyk
- Bukowa Góra - (370 m n.p. m) wzgórze Grzbietu Tęczyńskiego
- Kopce - leśniczówka
- Kopalnia "Krystyna" w Tęczyńsku
- Kościół św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Tęczyńsku
- Staw Wroński w Tęczyńsku
- Rudno - "Winnice"
- Zamek Tęczyn w Rudnie - zwany "Małym Wawelem"

I Szlak Toporczyków Tęczyńskich
- oznakowanie szlaku

Morawica

Wieś położona w województwie małopolskim, w powiecie krakowskim, w gminie Liszki. Na jej terenie pozostałości średniowiecznego zamku, którego fragmenty znajdziemy w zabudowaniach dzisiejszej plebanii i dzwonnicy. Zamek ten należał do rodu Toporczyków, pieczętujących się herbem Topór - protoplastów rodziny Tęczyńskich. Toporczykowie rezydowali tu już na przełomie XII i XIII wieku.

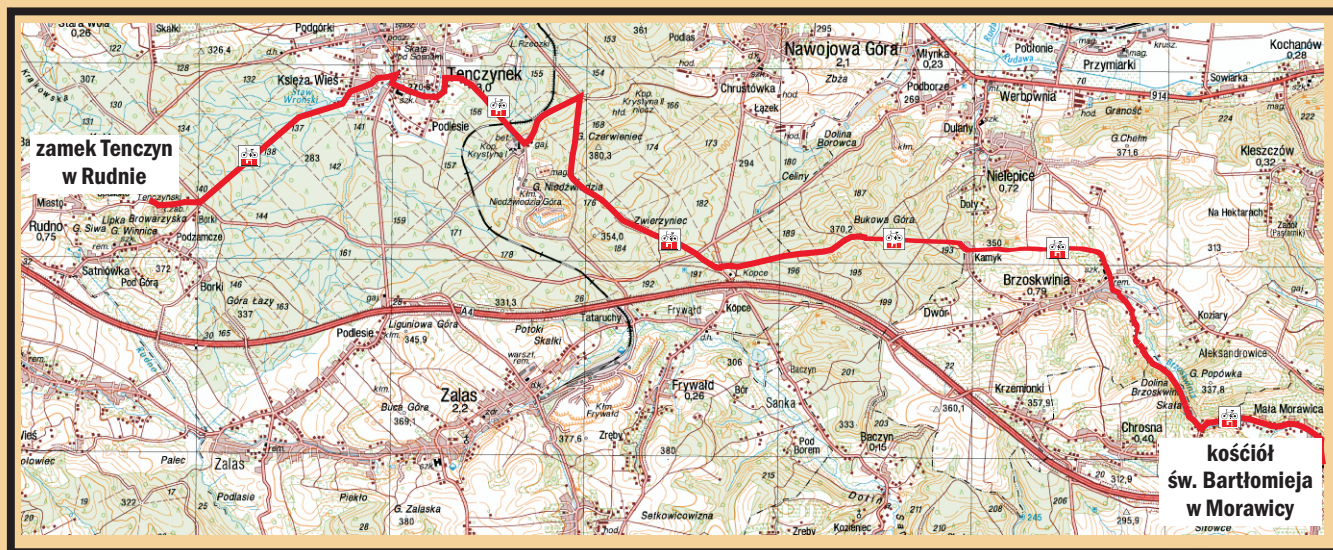
W 1319r. swoją główną siedzibę przenieśli na Zamek Tęczyn/Tęczyń w Rudnie i przyjęli nazwisko **Tęczyńskich**.

Kościół św. Bartłomieja w Morawicy

Początki morawickiej parafii i pierwszego drewnianego kościoła sięgają XII wieku.

Około 1408 roku kaplicę zamkową przekształcono w murowany kościół, wykorzystano do tego celu kamienie pochodzące z części zamku. W 1666 roku jedną z partii zamku zaadoptowano na plebanię.

W 1743 roku stary kościół rozebrano i na jego miejscu zbudowano obecny - barokowy. Pieniądze na ten cel pochodziły ze sprzedaży cennych przedmiotów z wyposażenia kaplicy zamku Tęczyn. Ołtarz główny ma w środku krzyż na tle panoramy Jerozolimy. W bocznym lewym ołtarzu znajduje się obraz Matki Bożej Różańcowej pochodzący z kaplicy zamku "Tęczyn", kopia obrazu z Bazyliki S. Maria Maggiore w Rzymie. Wejście główne do kościoła jest okolone portalem z czarnego, dębnickiego marmuru.

**Szlak wytyczono
z okazji 700-lecia
wsi Tęczynek oraz zamku Tęczyn**

Projekt współfinansowany przez Urząd Miejski Krzeszowice w 2010 roku.

Mapa pochodzi z państwowego zasobu geodezyjnego
i kartograficznego. Została wykorzystana na podstawie Zezwolenia
Marszałka Województwa Małopolskiego nr 9/2010

Rudno

- wieś położona w województwie małopolskim, w powiecie krakowskim, w gminie Krzeszowice; ok. 740 mieszkańców, powierzchnia 657,39 ha. Początki wsi Rudno związane są z zamkiem i podobnie jak Tenczynek była ona osadą służebną zamku Tenczyn. Wymienia ją Długosz ok. r. 1470. Położone we wsi Rudnoruiny zamku Tęczyń znajdują się na najwyższym wzniesieniu "Garbu Tęczyńskiego" (411 m n.p. m). Z murów zamku roztacza się przepiękny widok na okolicę.

Zamek Tenczyn w Rudnie

Jeden najcenniejszych przykładów architektury obronno-rezydencjonalnej na terenie Małopolski, położony jest na stożku wulkanicznym, stanowiącym jedną z głównych kulminacji tzw. Garbu Tęczyńskiego ponad wsią Rudno, w gminie Krzeszowice, w odległości ok 25 km na zachód od Krakowa. Tereny, na których wznoszą się obecnie ruiny zamku Tenczyn, należały już w początkach XIV w. do licznie rozgałęzionego małopolskiego, rycerskiego rodu Toporczyków. Twórcą późniejszej linii Tęczyńskich był Nawój z Morawicy, wzmiankowany w źródłach po raz pierwszy w 1304 r., który związał się z polityką zjednoczeniową Władysława Łokietka i popierał go w walkach o sukcesję Piastów na tronie polskim.

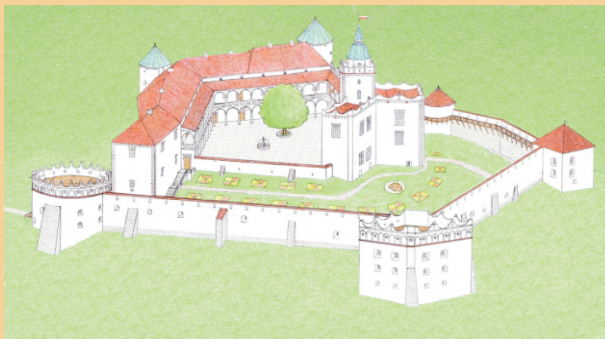
W 1319 r. Nawój założył wieś Tenczynek a następnie przygotowywał teren Lasu Tęczno pod budowę zamku, który został wzniesiony jako gotycka budowla murowana w latach 1331-1361 przez jego syna Andrzeja. Andrzej dostąpił najwyższego urzędu cywilnego w kraju i jako wojewoda krakowski zastępował króla Kazimierza Wielkiego podczas jego nieobecności w Krakowie. Był on głównym świadkiem królewskiego przywileju fundacyjnego dla Akademii Krakowskiej. Syn Andrzeja - Jan, dał się poznać jako wierny zwolennik wprowadzenia na tron polski Jadwigi, córki Ludwika Andegaweńskiego, był współtwórcą Unii Polski z Wielkim Księstwem Litewskim na mocy którego,

Jagiełło został królem Polski. Po śmierci Jadwigi, Jan Tęczyński został jednym z dwóch egzekutorów jej testamentu i osobiście dopilnował jego realizacji. Z woli Władysława Jagiełły uzyskał też przywilej używania tytułu królewskiego namiestnika. Syn Jana - Andrzej, zyskał autorytet w środowisku dworskim i rycerskim biorąc udział w bitwie pod Grunwaldem z wystawioną przez siebie prywatną chorągwią. Według podania, po zwycięstwie król zadecydował, że niektórzy ze znakomitych rycerzy krzyżackich będą więzieni na tęczyńskim zamku.

W 1527r. Tęczyńscy otrzymali od cesarza Karola V tytuł hrabiów Świętego Cesarstwa Rzymskiego a ich herb Topór został wzbogacony o dwugłowe orły cesarskie. W 1561r. cesarz Ferdynand I potwierdza tytuł hrabiowski nadany Tęczyńskim przez swego poprzednika i do herbu dodaje nową ozdobę, lwa w koronie trzymającego nogami herb Topór.

W latach 1563-1593 zamek Tenczyn został całkowicie przebudowany przez kasztelana wojnickiego Jana Tęczyńskiego i przekształcony w renesansową rezydencję z dziedzińcem arkadowym, otoczoną zewnętrznym basztowo-bastejowym obwodem obronnym, stąd nazwa "Mały Wawel". Odtąd pełnił funkcję potężnego ośrodka kulturalnego.

W 1637 r. umiera ostatni męski potomek rodu - Jan Magnus (pochowany obecnie w kościele św. Katarzyny w Tenczynku).

Zamek przechodzi kolejno w posiadanie rodzin Opalińskich, Sieniawskich, Czartoryskich i Potockich.

W czasie "Potopu" Tenczyn został zajęty przez Szwedów, którzy szukali w nim skarbcza koronnego, rzekomo tam właśnie ukrytego. Gdy okazało się to nieprawdą, najeźdźcy dokonali grabieży a wycofując się podłożyli pod warownię ogień. Mimo odbudowy zamek nie odzyskał już pierwotnej świetności, lecz był nadal użytkowany. Często zmieniał właścicieli, którzy jednak nie chcieli ponosić nakładów związanych z jego utrzymaniem. W 1748 r. pożar wywołany piorunem, strawił część zabudowań zamku, od tego momentu popadał on systematycznie w ruinę a prace zabezpieczające prowadzone na jego terenie miały bardzo ograniczony charakter.

Po II wojnie światowej, zamek odebrano rodzinie Potockich, będących jego ostatnimi właścicielami, został on przejęty przez Skarb Państwa i oddany we władanie Gminy Krzeszowice. W chwili obecnej Tenczyn znajduje się w stanie katastrofy budowlanej i wymaga natychmiastowych prac zabezpieczających.

Ród Tęczyńskich stanowił przez stulecia polską elitę polityczną i możnowładczą, odgrywając decydującą rolę w polskiej historii. Jego burzliwe dzieje były inspiracją do powstania kilku dzieł literackich. Na strony dzieł literackich trafił również starosta lubelski Jan Chrzyciel, który w 1561 r. wysłany w poselstwie do Szwecji przez Zygmunta Augusta, zyskał względy córki króla Gustawa Wazy, Cecylii. Do małżeństwa nie doszło a Jan zmarł wkrótce w duńskiej niewoli, do której dostał się płynąc przez Bałtyk do ukochanej. Wydarzenie to było natchnieniem dla Jana Kochanowskiego do napisania pieśni opisującej losy Tęczyńskiego a później dla Juliana Ursyna Niemcewicza, który opisał go w powieści "Jan z Tęczyna". W 1985 r. K. Gutaker wrócił do historii ponownie w powieści "Sarmacki Odys, czyli prawdziwa historia wojewody Tęczyńskiego i królowny Cecylii".

Zamek Tenczyn stanowi obiekt o szczególnej wartości dla polskiej kultury ze względu na walory architektoniczne i historyczne. Został wpisany do rejestru zabytków już w okresie międzywojennym lecz mimo to nigdy nie przeszedł gruntownej konserwacji.